

KÖKLERDEN GELECEĞE: GELENEKSEL TÜRK SANATLARI - I -

Editör
Prof. Dr. Ayşegül KARAKELLE ALPER

KÖKLERDEN GELECEĞE: GELENEKSEL TÜRK SANATLARI

- I -

Editör

Prof. Dr. Ayşegül KARAKELLE ALPER

KÖKLERDEN GELECEĞE: GELENEKSEL TÜRK SANATLARI

- I -

Editör

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM
BAKANLIĞI SERTİFİKA NU/
Certificate Number: 82658

ISBN: 978-625-5036-11-7

DOI: 10.5281/zenodo.23507737

Kapak-Dizgi / Cover-Design:

Umay Yayınevi

Redaktör/Redactor:

Tuğçe YILMAZ

Baskı-Cilt / Printing and

Binding: Saytek Dijital

Matbaacılık Sanayi ve

Ticaret Limited Şirketi

Matbaa Sertifika No/

Printing House Certificate

No.: 82296

Web Sitesi/ Web Page:

<https://umayyayinevi.com>

E-posta/Contact:

umayyayinevi@gmail.com

iletisim@umayyayinevi.com

Adres/Address:

55270, Atakum/Samsun/
Türkiye

Prof. Dr. Ayşegül KARAKELLE ALPER

Kütüphane Kartı/Catalog in Publication

1. Baskı, Umay Yayınevi, vii+213 sf., dizin yok, kaynakça var, ek görseller var, Samsun, 2026; 1st Edition, Umay Publishing House, vii+213 pages, no index, bibliography included, images included, Samsun, 2026

Anahtar Kelimeler/Key Words

1. Geleneksel Türk Sanatları, 2. Köklerden Geleceğe, 3. Sembolizm, 4. Tasarım, 5. Gelenek

Kitabın bütün yayın hakları Umay Yayınevi'ne aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz. Kitabın bütünü benzerlik ve yapay zekâ tespit yazılımlarıyla taranmıştır. Çalışmaların bütün hukukî sorumluluğu bölüm yazarlarına aittir. All publication rights to this book belong to Umay Publishing House. Without written permission from the publisher, except for academic studies and promotional activities where the source is clearly indicated, the book may not be quoted in part or in whole; it may not be copied, reproduced, or published in any printed or digital medium. The entire book has been scanned using similarity and ai detection software. All legal responsibility for the articles rests with the authors.

Atıf/Cite: Karakelle Alper, A. (Ed.) (2026). Köklerden geleceğe geleneksel Türk sanatları -I-. Umay Yayınevi.

ÖN SÖZ

Geleneksel Türk sanatları, yüzyıllar boyunca biriken estetik deneyimin, kültürel belleğin, inanç dünyasının ve üretim bilgisinin biçim kazanmış hâlidir. Bir yazma üzerindeki desen, tezhipteki ince bir bezeme, hat sanatında kalemın bıraktığı iz, çini yüzeyindeki bir çiçek motifi ya da doğal boyalarla renklendirilmiş bir iplik; yalnızca sanatsal bir üretimin unsuru değil, aynı zamanda geçmişin düşünce dünyasını ve yaşam kültürünü bugüne taşıyan birer hafıza taşıyıcısıdır. Bu nedenle geleneksel sanatları anlamak, yalnızca biçimleri ve teknikleri tanımak değil, onları ortaya çıkaran kültürel birikimi, sembolik anlamları ve insan emeğini de kavramaktır.

Köklerden Geleceğe Geleneksel Türk Sanatları başlıklı bu eserin birinci cildi, geleneksel sanatlarımızın tarihsel derinliğini, estetik çeşitliliğini ve üretim kültürünü farklı araştırma perspektifleriyle ele almaktadır. Hat, tezhip, çini, yazmacılık, dokuma ve doğal boyamacılık alanlarında şekillenen çalışmalar; tarihsel kaynak incelemelerinden sembolik çözümlemelere, yaşayan ustalık bilgisinden malzeme ve teknik araştırmalarına, geleneksel üretim biçimlerinden çağdaş tasarım yaklaşımlarına uzanan geniş bir düşünsel çerçeve sunmaktadır.

Ciltte yer alan araştırmaların önemli bir bölümü, geleneksel sanatların tarihsel kaynaklarını ve bezeme anlayışlarını inceleyerek geçmişin estetik birikimini görünür kılmaktadır. Michigan Üniversitesi HathiTrust Dijital Kütüphanesi Ann Arbor Koleksiyonu'ndaki iki Şeyh Hamdullah albümünde farklı bezeme anlayışlarını ele alan çalışma ile tuğra tezyinatındaki natüralist üslup çiçeklerini inceleyen araştırma, hat ve bezeme sanatlarının biçimsel özelliklerini tarihsel bağlamları içerisinde değerlendirmektedir. İslam tasavvufunda sembolizm bağlamında gül, lale, karanfil, sümbül ve zambak motiflerinin çini sanatına yansımalarını konu alan çalışma ise bitkisel formların estetik değerlerinin yanı sıra taşıdıkları sembolik anlamlara da dikkat çekmektedir. Bu araştırmalar, geleneksel sanatlarda biçimin çoğu zaman inanç, düşünce ve kültürel anlam dünyasıyla birlikte şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Tezhip sanatı üzerine odaklanan çalışmalar, geleneksel bezeme anlayışının sürekliliğini ve çağdaş sanat ortamındaki dönüşümünü farklı yönleriyle ele almaktadır. Günümüz tezhip sanatını çağdaş yaklaşımlar çerçevesinde değerlendiren araştırma, geleneksel estetik ilkelerin yeni ifade biçimleriyle ilişkisini gündeme getirirken; Ductus'tan algoritmaya uzanan çalışma, kaligrafik formun dijital ontolojisini haptik direnç ve estetik bellek kavramları üzerinden tartışmaya açmaktadır. Bu iki yaklaşım, geleneksel sanatların geleceğini değerlendirirken biçimsel yenilenmenin yanı sıra

elin hareketi, üretim deneyimi ve tarihsel belleğin de dikkate alınması gerektiğini hatırlatmaktadır.

Geleneksel sanatların yaşayan yönünü ortaya koyan araştırmalar, kültürel mirasın yalnızca tarihsel eserlerde değil, üretim süreçlerinde ve kuşaktan kuşağa aktarılan uygulama bilgisinde de varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Anadolu’da doğal boyacılık geleneğinin yaşayan hazinesi Ali İhsan Karaağaç’ı ele alan çalışma, ustalık bilgisinin ve deneyime dayalı üretimin önemine işaret etmektedir. İstanbul ve Kastamonu yazmacılık sanatını inceleyen araştırma ile Tokat Olgunlaşma Enstitüsü’nde basit yapılı dokuma teknikleriyle üretilen kumaşları konu alan çalışma ise geleneksel tekstil sanatlarının desen, teknik ve üretim özelliklerini farklı örnekler üzerinden değerlendirmektedir. Bu araştırmalar, yerel üretim geleneklerinin belgelenmesinin ve uygulama bilgisinin görünür kılınmasının kültürel mirasın devamlılığı açısından taşıdığı değeri ortaya koymaktadır.

Malzeme ve teknik odaklı çalışmalar da bu cildin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Tiftik ve yün ipliklerin farklı boyar maddelerle renklendirilmesi ve haslık durumlarının incelenmesi, geleneksel tekstil üretiminin bilimsel yöntemlerle araştırılmasına katkı sunmaktadır. Doğal boyacılık ve dokuma alanlarındaki bu tür incelemeler, geleneksel sanatların yalnızca görsel ve biçimsel özellikleriyle değil, kullanılan malzemeler, üretim teknikleri ve elde edilen sonuçlar bakımından da değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Böylece kültürel mirasın estetik boyutu ile teknik bilgisi arasında anlamlı bir ilişki kurulmaktadır.

Kitapta ele alınan bir diğer temel mesele, geleneksel sanatların çağdaş tasarım disipliniyle kurduğu ilişkidir. Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’nde geleneksel çini sanatının çağdaş tasarım disiplinine yansımalarını inceleyen çalışma, tarihsel birikimin günümüz tasarım anlayışı içindeki karşılığını sorgulamaktadır. Dijital teknolojilerle kaligrafik form arasında kurulan ilişkiyle birlikte düşünüldüğünde bu araştırma, geleneğin yeni ifade olanaklarına açılmasının yalnızca teknik bir dönüşüm olmadığını; estetik değerlerin, üretim deneyiminin ve kültürel anlamların yeniden yorumlanmasını da gerektirdiğini ortaya koymaktadır.

Bu ciltteki çalışmaların ortak düşünsel zemini, gelenek ile gelecek arasındaki ilişkinin bir kopuş değil, bilinçli bir aktarım ve yeniden yorumlama süreci olduğu anlayışıdır. Geleneksel sanatların sürdürülebilirliği, geçmişte üretilmiş biçimlerin değişmeden tekrarlanmasıyla sınırlı değildir. Asıl önemli olan, bu biçimleri ortaya çıkaran estetik ilkeleri, teknik bilgiyi, sembolik anlamları ve kültürel bağlamı anlayarak gelecek kuşaklara aktarabilmektir. Bu yaklaşım, geleneksel sanatları geçmişin sınırları içine hap-

setmeden, onların çağdaş araştırma ve üretim süreçleriyle ilişkisini güçlendirmeyi mümkün kılmaktadır.

Geleneksel sanatların geleceğe taşınması; tarihsel kaynakların titizlikle incelenmesini, yaşayan ustaların bilgi ve deneyimlerinin belgelenmesini, malzeme ve tekniklerin bilimsel yöntemlerle araştırılmasını ve çağdaş yorumların kültürel özgünlüğü gözetilen bir anlayışla geliştirilmesini gerektirir. Bu bakımdan birinci ciltte bir araya gelen araştırmalar, geleneksel Türk sanatlarını farklı disiplinler üzerinden değerlendirmekle kalmamakta; aynı zamanda kültürel mirasın korunması, anlaşılması ve yeni kuşaklar tarafından yeniden yorumlanması yönündeki akademik çabaya da katkı sunmaktadır.

Dileğimiz, bu eserin geleneksel Türk sanatları alanında çalışan araştırmacılar, sanatçılar, tasarımcılar, eğitimciler ve öğrenciler için nitelikli bir başvuru kaynağı olması; tarihsel miras ile çağdaş üretim arasında yeni düşünsel ve sanatsal ilişkilerin kurulmasına zemin hazırlamasıdır. Çünkü kökleri anlamak, geleceği geçmişin basit bir tekrarı olarak değil, birikimden beslenen özgün bir imkân alanı olarak kurabilmenin ilk adımıdır.

Bu eserin hazırlanmasına katkı sunan tüm yazarlarımıza, araştırmacılarımıza ve emeği geçenlere teşekkür ediyor; geleneksel Türk sanatlarının zengin birikiminin bilimsel çalışmalarla derinleşmesini, çağdaş yorumlarla zenginleşmesini ve gelecek kuşaklara aktarılmasını diliyorum.

Editör

Prof. Dr. Ayşegül KARAKELLE ALPER

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

Ekim 2026

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ •i

İÇİNDEKİLER •vi

Prof. Mesude Hülya (ŞANES) DOĞRU

**MICHIGAN ÜNİVERSİTESİ HATHITRUST DİJİTAL
KÜTÜPHANESİ ANN ARBOR KOLEKSİYONUNDAKİ İKİ ŞEYH
HAMDULLAH ALBÜMÜNDE FARKLI BEZEME ANLAYIŞLARI**
•1

Dr. Öğr. Üyesi Atilla Yusuf TURGUT - Prof. Ömer Faruk TAŞKALE
**GELENEKTEN GELECEĞE GÜNÜMÜZ TEZHİP SANATI VE
ÇAĞDAŞ YAKLAŞIMLAR**
•19

Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan KABALCI - Prof. Hande KILIÇARSLAN
**ANADOLU'DA DOĞAL BOYACILIK GELENEĞİNİN YAŞAYAN
HAZİNESİ: ALİ İHSAN KARAAĞAÇ**
•33

Doç. Dr. Funda KOÇER

**İSLAM TASAVVUFUNDA SEMBOLİZM BAĞLAMINDA
NATÜRALİST ÇİÇEK MOTİFLERİNİN ÇİNİ SANATINA
YANSIMALARI: GÜL, LALE, KARANFİL, SÜMBÜL VE
ZAMBAK**
•47

Doç. Dr. Serdar KİPDEMİR

**DUCTUS'TAN ALGORİTMAYA: KALİGRAFİK FORMUN
DİJİTAL ONTOLOJİSİNDE HAPTİK DİRENÇ VE ESTETİK
BELLEK**
•83

Doç. Dr. Pınar TOKTAŞ - Arş. Gör. Zeynep Şeyma ERSÖZ -

Fatıma Humeyra YÜKSEL

**TUĞRA TEZYİNATINDA YER ALAN NATÜRALİST ÜSLUP
ÇİÇEKLER** •103

Doç. Dr. Dilek TÜM CEBECİ

**İSTANBUL VE KASTAMONU YAZMACILIK SANATININ
İNCELENMESİ** •141

Dr. Öğr. Üyesi Gözde KEMER GÜRSOY

**TOKAT OLGUNLAŞMA ENSTİTÜSÜNDE BASİT YAPILI
DOKUMA TEKNİKLERİYLE ÜRETİLEN KUMAŞLARIN
İNCELENMESİ** •157

Dr. Öğr. Üyesi Hamide Nur ÖZSOY

TEZHİP SANATI •169

Dr. Öğr. Üyesi Meltem Göksel KABALCI

**TİFTİK VE YÜN İPLİKLERİN FARKLI BOYAR MADDELERLE
RENKLENDİRİLMESİ VE HASLIK DURUMLARI** •180

Arş. Gör. Dr. Hümeysra ÖZDEMİR

**BELLEK VE GELECEK: GELENEKSEL ÇİNİ SANATININ
ÇAĞDAŞ TASARIM DİSİPLİNİNE YANSIMASI** •198